

Slovanov. Priučenje knjižnega jezika pa ima tudi vrednost za našo formalno naobrazbo, ker tako discipliniramo svojega duha. „Pouk ne bodi le prijetnost, ampak tudi dolžnost.“ Knjižni jezik nam naposled kaže smer vsega slovanskega razvoja, smer koncentracije in centralizacije.

Po teh dokazih se pisatelj peča z vprašanjem, kako in koliko je v dosego gori navedene svrhe uvaževati narečje, ter pride do zaključka, da mora učitelj poznati narečje, da ga smejo učenci rabiti na nižji stopnji in pri prvem podavanju in da naj učitelj z narečjem pojasnjuje pomen knjižnih besedi.

Svoje zanimive podatke sklene pisatelj s trditvijo, ki se ji ne bo dalo oporekati, da v šoli ne smemo govoriti niti narečja, niti takozvanega konverzacijskega govora, ki ga rabijo omikanci v salonu in pri medsebojnem občevanju, ampak da je dopusten edinole čisti knjižni jezik, t. j. jezik, kakor ga pišemo, kar je zlasti v slovenščini lahko, kjer se knjižni jezik v glasoslovju in jezikoslovju krije s tiskovnim jezikom.

Razpravica kaže, da je pisatelj duhovit mož in izvrsten pedagog, ki pozna vse potrebščine ljudskošolskega pouka, ki sicer uvažuje moderne zahteve, pa ne odobrava izrodov novodobne pedagogike. Da se jaz v svojem „Posebnem ukoslovju slov. učnega jezika“ nisem bavil s tem vprašanjem, kar je pisatelj omenil takoj v začetku svoje razprave, to izvira iz tega, ker sem takrat bil mnenja, da je to vprašanje tesno združeno z nazornim naukom in da bi o njem moral govoriti tisti, ki bi spisal knjigo o tem pouku, da torej to vprašanje ni spadalo v mojo didaktiko. Sicer pa sem vendar na str. 160. omenil, kako je uporabljati narečje za razlago besed in da je dolžnost vsakega učitelja, da se seznanj z narečjem, ki ga govori ljudstvo tistega kraja, kjer je nastavljen. *Dr. Bezjak.*

Dedek je pravil. I. zv. Spisal Julij Slapšák. S tremi slikami. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. — G. Slapšák je s to knjigo izdal prvi zvezek nove mladinske zbirke. V uvodu pravi, da ima podobnih povesti še „za zvrhan koš in pol.“

Prva („Marinka in škrateljčki“) pripoveduje o deklici, ki gre v gozd iskat za bolno mater zdravilne koreninice-grenkulje; tam se sestane s škrateljčki, ki jo obdarijo z zakladi in zdravilno biljko ter odnesejo domov. Ta pravljica traja 90 strani. Neizogibno je bilo, da je šla pri tem epična kratkost pristne pripovedke rakom žvižgat, da pa so se pogovori in samogovori in premišljevanja milobno raztegnili, da se je jedro pravljice — Marička pri škrateljčkih — usušilo, lupinaste odeje pa namnožile. To je škoda. Še večja škoda je, da je tudi Slapšák, kakor drugi, pravljico deloma zracionaliziral; v njegovi povesti se meša vsakdanji, trdi svet resničnosti z bajnim, neprimerno lepšim mladostne domišljije. Zdi se, kakor bi sam ne verjel v škrateljčke, dasi pripoveduje o njih, kakor bi sam dvomil, ali se je ta povest dogodila v Marinkinih sanjah, ali v resnici. Naj bi pisavci pravljic in pripovedk vendar že enkrat imeli dolžno spoštovanje pred njimi! Nič ni neprijetnejšega nego tisti pomilovalni nasmeh znanja in učenosti, ki se panski reži za navno poezijo pravljic. Naša malovernost in poetska nezmožnost je kriva, da se nam bajka v svoji prvotni in edino možni obliki zdi neznanstvena in da mešamo povest in pravljico v novo, nezmiselno

obliko — pravljiske povesti. Pravljica ostani pravljica in povest bodi povest! Znanstveno mogoča pravljica je kakor papirnata roža: duha nima in ne zelene svežosti ter le dokazuje, da smo se odtrgali od narave in njenih dobrot.

Kakor stroga objektivnost tako je tudi tisto zdi-hovanje, lirsko zavijanje oči v pravljici zoperno. („Kdo bo Marinki kruhka služil, ako jaz umrjem? Kdo ji posteljico rahljaj, srajčko šival? Kdo ji umival ličeci, ji spletal laske? Kdo jo učil o Bogku, Materi božji, o angelcih? Kdo jo prekriževal, kadar bo legla spat? Kdo molil z njo, kadar bo vstančkala?“ 9.) Zakaj bi mati morala govoriti ravno v najslajših deminutivih?

Druga Slapšákova povest („Bom že še!“) pripoveduje o lenem Boštjančku, ki se v blodnih sanjah spreobrne in temeljito poboljša.

Ne bil bi toliko govoril o tej knjižici, ki bi ne bila tako značilna za sploh vse naše sedanje mladinsko slovstvo. To je po veliki večini popolnoma zgrešeno. Dobre mladinske pesmi je pri nas pisal Levstik, lepe basni in pripovedke Kette. — Tudi nisem hotel s tem reči, da je Slapšákova knjiga nerabna; otroci jo bodo prav gotovo radi brali, ker je živahna in zelo domača. Pa če bi bila drugačna, bi jo brali še rajši in z večjim pridom. *Izidor Cankar.*

Romarica. Povesi iz naroda. Spisala M. Buol. Poslovenil o. Veselko Kovač. — V Ljubljani, 1911. Založila Katoliška Bukvarna. Kot ljudsko berilo priporočamo.

Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. II. del. Doba narodnega prebujenja. (1848—1868.) Spisal Ivan Grafenauer. Ljubljana, 1911. Založila Katoliška Bukvarna. Str. 473. — O tej znameniti knjigi prinesemo oceno prihodnjič.

Vladimir Nazor: **Lirika.** Zagreb, 1910. — Svojo po raznih listih raztreseno liriko je zbral od leta 1908. tudi Slovincem znani pesnik „Velega Jožeta“ v devetem zvezku publikacij hrvatskih književnikov. Nazor je v hrvatskem novejšem slovstvu poznana in priznana pesniška oseba. Poleg publikacij lokalne vrednosti (Krvavi dani, Krvava košulja, Pjesma o narodu hrvatskome in Veli Jože) je zaslovel posebno po „Legendah“ in „Knjigi o kraljevima hrvatskijem.“

Dvomim pa, da je Nazor kot lirik velika, samorasla pesniška sila, dasi je zelo zanimiv. Bleščeči, marinistični, dasi jezikovno ne povsem čisti slog je bistvo in glavna lastnost njegove lirike. V novejših delih „Lirike“ je Nazor že samega sebe presegel. To ni več pesnik, to je že artist, ki mu je reminiscenca, mitološki aparat, trop in bujna predstava (dasi Nazor v motivih nikakor ni bogat) glavna reč, vse. Razvijajoč se preko Kollarja (Knjiga o kraljevima hrvatskijem), Šenoje (Krvavi dani), posebno pa italijanskih pesnikov (Pjesma o narodu hrvatskome — D'Annunzio (La canzone di Garibaldi), je našel Nazor svoj slog v Legendah, bibličkih legendah in Kentavrih. Vrhunec tega formalizma so njegovi Ditirambi.

V „Liriki“ o kakih smotreni razreditvi ne moremo govoriti. Nazor pesni ciklički, sicer pa je uredil „Liriko“ kronološki. Že prvi cikel iz Erotike, Himera, je značilen za pesnika. Istinitosti, neposrednosti v izrazu ne najdeš. Čitaš in veš, da govori o „lotosovem cvetu“ (str. 24, 34, 76, 139) Heine. V starem, šablonskem

tonu „Boli“ srečaš prozo, banalnost, iste fraze: viti če se oko mene zagrljaji tvoji, ko grančice bršljanove (15, 40, 114). Marinizmi, lastni baščanski narodni popevki, motijo: „Usta so tvoja mirisna časka, latice rosne mesnata cvietā, pogledi tvoji“ itd. (28) „Koraljna rujna usta“ (25, 33) in slični obrabljeni rekviziti se vračajo, stari motivi so: 16: 33, XIX, XX. Uspomene 43. Vsebinsko so pesmi neznatne; pesnik, ki ljubi, konstatira, da „ne mogu živjet brez muke tije“, da mu je duša „žedna kao pjesak pustinje žarke“ (73, 165). Nazorova ljubezen je strast. „Zvjer sam, što noktim reže bok ženske osvojene“ (165). Nohti sploh igrajo veliko vlogo pri Nazorju, posebno v poznejši ditirambski „titanski“ ljubezni. Presrčnejši je oddelek „Febbre...“ Pesnik se vrne domov k materi v rodno selo. Spomnil sem se Medveda, Župančiča. Nežnolepo je „Gniezdo“.

S ciklom „Pred hramom“ počenja moderni Nazor, vizionalnost, alegorija senzualista. Pesnik je pred vratni svetišča — Sfinge, Tajne. Rad bi videl njeno „božansko gesto“ in „vječni posmeh za kojim vijek čeznemo“ (80). Dalje apostrofira solnce „praočeta“: „I ja hoću, da nešto svladam, izmučim, oplodim“ (82).

Kolika razlika med tem samozavestnim titanskim patosom in preprostim „panteizmom“ svetnika pesnika.

Prenasičenih, sicer pa vsled fine imitacije bibličnega sloga lepih „bibličkih legend“, ki so ponekod parafraza Visoke pesmi (Ruta Moapka II, III), slovesni ton je vrhunec te zbirke. Duha biblije pa je v njih malo. Nazor je zanesel bujne naturalizme „titanizma ljubezni“ v sveto knjigo, katero je čital najbrže ilustrirano po — Doreeju. Kakor je v legendah enostranski vsled salomizma, je to v še večji meri v Kentavrih. Antiko umeva Nazor renesanški; kakor povsod, je Nazor seveda tudi tu — naturalist, modern. Kentaur je sicer kralj Dragonja iz Velega Jožeta. Kentavrkinja Morusa je naravnost odurna. Mitološka prenasičenost, patos, gromadenje slik je forma teh slovanske „legende“ popolnujočih grških. Zanimivi so ne samo formalno Ditirambi, posebo „Io pean“ in „Cvrčak“. Vse, kar sledi, je prišlo pač le bolj slučajno v zbirko, saj ni niti označeno pod skupnim naslovom. Domo-rodnih pesmi v tej zbirki Nazorjevi ni.

Problem Mestrovičev pa niti v umetnosti še ni vseskozi jasen. In Nazor ni — Mestrovič.

Dr. I. Pregelj.

VI. umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča.¹

Napisal Ante Gaber.

O zadnjih razstavah nisem pisal poročil, ker nisem mogel hvaliti. Ob vsaki sem mislil, da bo druga boljša, da bom spet lahko slavil, kar je po mislih večine edini namen in edina pravica, ali pa vsaj častna dolžnost kritika umetnosti. Razstava za razstavo slabejša, moja vest pa vedno težja. Počasi sem se preveril, da zlato tega molčanja ni toliko v korist slovenski umetnosti, kakor pa v korist prirediteljev teh razstav. Saj smo v upodablajoči umetnosti še vedno tam, kjer je bila literatura od Vodnika pa do Levstika: kdor zmaže podobico na platno, ali izrezlja iz lesa punco, je umetnik, vreden, da mu hvaležni mili narod izkaže po smrti zahvalo vsaj s tablico na rojstni hiši. Vsa znamenja kažejo, da bo kmalu sklican ustanovni občni zbor prepotrebne družstva, ki se bo pečal s tem častnim dolgom. Odsek za mučenike in pododsek za naše gore liste že deluje marljivo in uspešno. Da pa ti rodoljubi ne bi bili preveč zaposleni v počitnicah, je dolžnost nas mlajših, jim lajšati trud.

Jakopič sam je mogočno zagrmel v „Zvonu“, da ni prijatelj kritike, da ne veruje v njeno blagodejstvo in njeno potrebo, torej tudi ne v njeno opravičenost in nam, „katerih moč je beseda“, milostno dovolil in priporočil „zbujati ljubezen do umetnosti in potrebo do nje“. Gospoda, to je malo sumno, če se kdo tako brani kritike! S tem priznava Jakopič indirektno, da ni vse v redu. Glava našega umetniškega pokreta, je tudi on odgovoren zato, ker je toliko gnilega. Ker je velik poznavalec, je pač predrzno, če ta magacin dobrih in čisto nič vrednih stvari odpira javnosti in še celo privablja obiskovalce z dobitki, prav kakor v panoramah poleg paviljona, kjer človek za dva groša razen užitka dobi še dragoceno darilo. To je poniževanje umetnosti, ono pa varanje umetniško neizobražene publike, ki ima v Jakopiča

to zaupanje, da ji nudi v izložbah res pravo umetnost. Da se pa na tem mestu, kamor vodijo učitelji z najplemenitejšim namenom svoje učence in kamor prihajajo pri nas tako redki prijatelji umetnosti, da bi se izobraževali, v resnici okus le kvari, je vse obsodbe vredna nesramnost. Kdor še ni popolnoma trden v umetnosti, se popolnoma zmede pred to pisano mešanico pravih umetnin in nedosežnih zmadkov in to ga zbega, da izgubi veselje in ljubezen do umetnosti ter ga drugič tudi ni več v razstavo. Kam ste prijadrali na polju svoje nekritičnosti, očitno dokazuje dejstvo, da pri občinstvu še danes velja Žmitek za najiminenitnejšega slikarja. Gotovo mu je iz tega vzroka tudi Ciril in Metodova družba poverila izvršitev razglednic, ki so take, da bi delale sramoto vsakemu boljšemu slikarju hribovskih znamenj. Zgodovinar slovenske kulture se bo moral pečati s to družbo in te po vsej slovenski zemlji razširjene razglednice so gotovo tudi dokument, katerega bo moral vpoštevati. Kako se bo glasila sodba o kulturnosti odbora te družbe, ki je voljen po večini od samih inteligentov, je jasno. Občinstvo, ki vedno in vedno sliši, čita in vidi poleg Jakopiča Žmitka, poleg Jame Žmitka, poleg Groharja in Sternena zopet Žmitka, mora priti do zaključka, da so dela teh mož tudi enake vrednosti. V zadnjem „Zvonu“ je že napisano: „prireditelji R. Jakopič, K. Mysz in P. Žmitek“ in preverjen sem, da si čitatelji pod tem eksotičnim imenom predstavljajo radi Jakopičeve sosesčine bogve kakšno umetniško kapaciteto. Kako se pa to strinja z eksistenco toli opevanega kluba „Sava“, o katerem ste še pred kratkim trdili, da še obstoji? Kako da reprezentant tega kluba razstavlja na svojo roko z nečlani? Vsaj radi ugleda slovenskega naroda bodite toliko obzirni, da te razstave ne boste priredili pod slovensko etiketo, in pazite, da bi radi Jakopičevega imena nihče ne mislil, da prirejajo razstavo morebiti najboljši umetniki, bivši člani „Sava“. Kaj bi Du-

¹ Za to kritiko je odgovoren referent. — Uredn.